

החלטת הממונה על המשמעת – הכרעת דין וגזר דין

1. הנקבלת נתפסה כשהיא מתחזה לאמה בעת שניגשה לבחינת אמיר"ם, בחינה באנגלית המנוהלת על ידי המרכז הארצי לבחינות ולהערכה. הצלחה בבחינה זו היא תנאי עבור אמה להמשיך את לימודי התואר הראשון שלה בעבודה סוציאלית באוניברסיטת חיפה.
2. הנקבלת נרשמה ללימודי הרפואה באוניברסיטת תל אביב לקראת שנת תשפ"ד, ועברה את השלב הראשון של המיונים, ומכאן שלא מתעוררת שאלה של סמכות הדין המשמעת של האוניברסיטה בעניינה.
3. כתב הקובלנה ייחס לנקבלת עבירות הונאה: האחת, מסירת ידיעה כוזבת כאמור בסעיף 29.2 לתקנון המשמעת – סטודנטים (תשס"ה), והשניה עבירה של התנהגות שאינה הולמת את כבוד האוניברסיטה לפי סעיף 29.10 לתקנון.
4. לדיון ההקראה שהתקיים בהיוועדות חזותית (זום) התייצבה הנקבלת בלי ייצוג. לאחר שהסברתי לה שמדובר בתיק עם השלכות משמעותיות ושאני ממליצה בכל לב שתקבל ייצוג, היא שיתפה את בית הדין בכך שהחליטה יחד עם עורך דינה שמוטב שתתייצב לבדה, ושהסיבה לכך היא חילוקי דעות שהתגלעו ביניהם. עורך דינה סבר שמוטב להסביר את הנסיבות המשפחתיות שבהן עשתה את המעשה שעשתה, ואילו היא חששה שהסברים מעין אלה עלולים להתפרש כאילו היא מתנערת מהאחריות למעשה. הנקבלת קיבלה את המלצתי והסניגור הצטרף לדיון.
5. **הנקבלת הודתה בעובדות ובכך שהפרו את הוראות התקנון האמורות, ובהתאם להודאתה אני מרשיעה אותה בהפרת סעיף 29.2 וסעיף 29.10 לתקנון המשמעת – סטודנטים (תשס"ה).**
6. באי כוח הצדדים ביקשו כמה דקות להתדיין ביניהם בניסיון להגיע להסדר טיעון. כשהתחדש הדיון לפניי, הודיעו הצדדים שהם לא הצליחו להסכים ביניהם על העונש.
7. הדיון התקיים ימים ספורים לפני ראש השנה. הנקבלת ובא כוחה ביקשו מאוד להגיע להכרעת דין לפני החג והימים הנוראים. החלטה זו מתפרסמת בסמוך לראש השנה והיא תוצר של מאמץ מיוחד מצד בית הדין להיענות לבקשתם.
8. הקובל מבקש מבית הדין להטיל עונש של שלוש שנות הרחקה בפועל והרחקה על תנאי למשך שני סמסטרים לתקופה של שלוש שנים. הקובל מנמק את עמדתו בטעמים הבאים:
א. מדובר במעשה חמור לא רק במישור המשמעתי, אלא לפי הדין הפלילי הכללי נעברו כאן עבירות ובהן ניסיון לקבלת דבר במרמה, שימוש במסמך מזויף והתחזות לאחר.

- ב. למעשה הרמייה האקדמית של הנקבלת יש ממד נוסף של חומרה בכך שעשתה אותו עוד טרם החלה את לימודיה באוניברסיטה.
- ג. עוד ממד של חומרה נעוץ בעובדה שכאשר צוות ההשגחה בבחינה עימת את הנקבלת עם חשדותיו, היא הכחישה בקור רוח ודבקה בגירסה שלפיה היא לא מתחזה, אלא היא אמה.
- ד. הודאתה של הנקבלת הגיעה רק כעת, חודשים רבים אחרי שנדחה דיון ההקראה. היה ראוי לצפות שתודה בהזדמנות הראשונה.
- ה. עוד מנמק הקובל שהעונש שהוא מבקש מבית הדין להטיל איננו החמור ביותר שאפשר היה לבקש במקרה זה. במקרים של מעשי הונאה פחות חמורים ממעשיה של הנקבלת, כמו מקרה של זיוף ציון בבחינה הפסיכומטרית לצורך קבלת זכאות למועד בחינה נוסף במסגרת לימודים במכינה (ד/49/2022), הטיל בית דין זה עונש של הרחקה למשך שבע שנים. בעמדתו בדבר העונש הראוי מבקש הקובל שלא לחסום את הדרך לחלוטין לפני הנקבלת מללמוד באוניברסיטה, אך מצד שני שהעונש ישקף אמירה ברורה ונוקבת בדבר חומרת מעשיה.
9. בא כוחה של הנקבלת מבקש מבית הדין להטיל עונש שיאפשר לנקבלת להתחיל את לימודיה בשנת תשפ"ה, כלומר, לא בשנה האקדמית שמתחילה בקרוב ושבה תכננה להתחיל את לימודיה לו היתה עוברת את כל שלבי המיון, אלא בשנה שלאחריה. לצד זאת, מבקש להטיל את עונש ההרחקה על תנאי לתקופה המקסימלית האפשרית. בא כח הנקבלת נימק את עמדתו בטעמים הבאים:
- א. הנקבלת מתחרטת ומצטערת מאוד על המעשה שעשתה ומבינה את חומרתו, כפי שהשתקף מהדברים שהשמיעה בדיון ואף מהמחלוקת שהתגלעה בינה לבין בא כוחה בשאלה האם ייצוג לא יפחית מלקיחת האחריות מצידה.
- ב. עם זאת, הנקבלת היתה במידה רבה במצב שבו חשה אנוסה לפעול כפי שפעלה בשל הנסיבות המשפחתיות הקשות שאותן תיארה לפני בית הדין [ושיתוארו בהמשך – י.ת]. לכן ראוי להבין את מעשיה בעזרת מושגים מעולם ההגנות הפליליות, ובראשן הגנת הכורח. הסניגור הבהיר שאיננו מבקש לפטור את הנקבלת מאחריות למעשיה, אבל מבקש להקל בעונשה לאור הלחצים הקשים שבהם היתה נתונה.
- ג. מעשיה של הנקבלת לא הניבו רווח או יתרון לה-עצמה, וזאת בניגוד לנסיבות בתיק ד/49/2022.
- ד. מפסיקתו של בית הדין הזה עולה שהיחס לעבירות שנעשו על ידי מועמדים ללימודים הוא פחות חמור מאשר היחס לעבירות שנעשו על ידי סטודנטים.
- ה. משעה שנפתח ההליך המשמעתי, הנקבלת הפסיקה ביוזמתה את הליך המיון ללימודי הרפואה, וזאת על מנת שלא תתפוס מקום של אחרים אם ההליך ייגמר בעונש שיימנע ממנה להתחיל את לימודיה בתשפ"ד, ובכך הדגימה רמה גבוהה של מוסריות, הגינות והתחשבות באחרים, שיש לקחת בחשבון בקביעת העונש.
- ו. גם בא כוח הקובלת מסכים שלא יהיה נכון וצודק להטיל במקרה זה את העונש החמור ביותר, כמו הרחקה לשנים רבות או לצמיתות, וזאת לאור הנסיבות המורכבות.

2. בקשתו של הסניגור להטיל את עונש ההרחקה על תנאי המקסימלי נעוצה בכך שהוא משוכנע שהנקבלת היא אדם מוסרי ושאינן חשש שתעשה כל עבירה משמעתית בעתיד.

10. הנקבלת ובא כוחה תיאררו בדיון את הרקע והנסיבות שבהם נעשה המעשה שלה. אקדים ואומר שהתרשמתי שהנקבלת דיברה בכנות, ודבריה מהימנה עליי. גם הקובל לא מצא לנכון לטעון נגד מהימנותה, אך סבר כאמור שיש לתת לדברים שתיארה משקל נמוך בשיקולי הענישה. הנקבלת תיארה מסכת מורכבת של נסיבות משפחתיות קשות. אמה מתמודדת שנים רבות עם מחלות נפש, התמודדות הכרוכה באישפוזים ממושכים. היא החלה את לימודיה האקדמיים בהמלצת רופאיה, ואכן הלימודים היו חלק משמעותי בהחלמתה ובשיקומה. הנקבלת היא בת שניה במשפחתה. אחותה הבכורה נפטרה בדמי ימיה, והיא הפכה להיות הבת האמונה על הטיפול באמה וזו שחשה אחריות יתרה לשלומה. הנקבלת גרושה, מגדלת בת (כיום בת 5) לבד וללא מזונות מהגרוש שלה, וגרה ליד הוריה על מנת שייעזו לה בגידולה.

כשאמה קיבלה הודעה מהמוסד הלימודי שבלי שתעבור את הבחינה באנגלית לא תוכל להמשיך את הלימודים, היא נתקפה חרדה, והפעילה על כל סביבתה לחצים על פני כשנה וחצי כדי למצוא מי יעשה את הבחינה במקומה. היא לא פנתה לנקבלת כי ידעה שזו תסרב בתוקף. הנקבלת הציעה לעזור לה להתכונן לבחינה, כפי שעשו היא ואחיותיה בתחומי לימוד אחרים של האם. כשהנקבלת עמדה לנסוע לחו"ל לחופשה, אמה הודיעה לה שלא תשמור על בתה אלא אם תעשה את הבחינה במקומה. לדברי הנקבלת, היא הסכימה אבל התחרטה מיד, אבל גילתה שאמה כבר מיהרה להירשם, לשלם את דמי הבחינה ולקבוע לה מועד. היא הלכה לבחינה בלב כבד ומלאת חששות, ושיתפה בכך חברה.

לדבריה, מצד אחד איש לא כפה עליה, היא הלכה לבחינה באמצעות רגליה שלה, איש לא גרר אותה פיזית, היא שיתפה פעולה עם מניפולציה ארוכת שנים. "כנראה שגם בגיל 28 אני מחפשת אישור מאמא".

עוד הוסיפה הנקבלת כי תגובתה בזמן הבחינה, שבא כוח הקבילה תיאר כקור רוח, היתה דרך להתמודד עם נסיבות חייה הקשות והמורכבות.

כשהיתה בחו"ל, השאירה את הטלפון הנייד שלה בארץ. אימה הוציאה ממנו את כרטיס הסיים והתכתבה בשמה עם המרכז הארצי לבחינות והערכה, והמשיכה להכחיש.

לדבריה, לא הודיעה לבית הדין שהיא מודה כי עורך דינה הסביר לה שהמועד הנכון לעשות זאת הוא בדיון ההקראה.

תהליך המיון הוא יקר והפרוטה אינה מצויה בכיסה, ואם לא תמשיך אותו בתוך שנתיים, יפוג תוקפו והיא תצטרך להתחיל אותו מחדש. הדרך שבה פעלה איננה דרכה, היא מתחרטת ומבקשת הזדמנות שניה להוכיח את עצמה. היא שואפת להתמחות בפסיכיאטריה, נושא שקרוב אליה על רקע ניסיונה המשפחתי.

11. ההחלטה מהו העונש הראוי במקרה הזה איננה פשוטה. מצד אחד מדובר במעשה חמור ביותר, שמשתקף ממנו חוסר כבוד לערכים ועקרונות שחיוניים לקיומו של כל מוסד, ובוודאי של מוסדות אקדמיים – יושרה, מהימנות ומריטוקרטיה – כלומר התקדמות בלימודים ובהזדמנויות הלימוד והמחקר על בסיס יכולות והישגים אמיתיים ולא על בסיס רמייה והתחזות. בהקשר זה, אין צורך לקבוע מסמרות בעיניי בשאלה האם העובדה שמדובר במועמדת ללימודים הופכת את המעשה לחמור יותר או לחמור פחות. המעשה חמור, נקודה.

ומצד שני, ניסיון החיים מלמד שמחלות נפש מהסוגים שתיארה הנקבלת ביחס לאמה זורעות הרס וגובות מחירים קשים מקרוביו של האדם החולה. במקרה של הנקבלת, המחירים אינם רק העובדה שהאם זקוקה לטיפול ולהשגחה, אלא גם מחירים רגשיים גבוהים, שניתן לכנותם פצעי אוהב.

הנקבלת היתה לפותה בצבת שזרוע אחת שלה היא הידעיה הברורה שהמעשה שאמה מבקשת ממנה לעשות הוא אסור ולא ראוי וגם עלול להעמידה בסכנה שתיתפס, כפי שאכן קרה. והזרוע השניה של הצבת היא הכמיהה הטבעית לעזור לאמה ולחלצה ממה שהאם חוותה כמיצר, כמקור לחרדה ולמצוקה קשה, וזאת אפילו במחיר של קיצורי דרך שהיא ידעה שהם אסורים, לא ראויים ומסוכנים.

12. לאור כל אלה, החלטתי להשית על הנקבלת עונש של הרחקה לשנתיים בפועל מיום מתן פסק הדין, והרחקה על תנאי של שנתיים (ארבעה סמסטרים) למשך שלוש שנים. עונש זה משקף לדעתי איזון ראוי בין חומרת המעשה של הנקבלת לבין הנסיבות המורכבות שבהן עשתה אותו, נסיבות שמצדיקות להשאיר לה פתח מעשי לחדש את כוונתה ללמוד באוניברסיטה בעתיד.

אסביר את ההיבטים הטכניים-פרוצדורליים שהובילו אותי לתוצאה זו:

א. הנקבלת אמנם עברה שלבים חשובים וקשים במיונים ללימודי הרפואה, אבל היא עוד לא התקבלה ללימודים, כיוון שתהליך המיון הופסק, כאמור, ביוזמתה ובעקבות ההליך המשמעותי. יתכן שההליך היה מופסק בכל מקרה – אינני קובעת מסמרות בשאלה זו, שאיננה חיונית לצורך גזר דיני. העונש שביקש בא כוח הנקבלת משמעותו שהנקבלת תמשיך את תהליך המיון כבר במהלך שנת תשפ"ד, כלומר למעשה יהיה מדובר בעונש הרחקה של שנה בלבד (וגם זאת בפרשנות נדיבה של מצב הדברים).

ב. מאידך גיסא, הטלת עונש של שלוש שנות הרחקה מיום מתן החלטה זו כפי שמבקש הקובל, משמעותו שהנקבלת תוכל להתחיל מחדש את הליך המיון ללימודי הרפואה רק בתחילת שנת הלימודים תשפ"ז (אוקטובר 2026), ואם תתקבל, תוכל להתחיל את לימודיה רק בתשפ"ח (אוקטובר 2027). מכאן שהמשמעות בפועל של הרחקה לשלוש שנים תהיה הרחקה למשך ארבע שנים.

ג. מכל אלה עולה שהמשמעות המעשית של העונש המוטל על הנקבלת בהחלטה זו היא שיימנע ממנה ללמוד באוניברסיטה למשך שלוש שנים, וכן שהיא תצטרך להתחיל מחדש את תהליך המיון היקר והתובעני.

ניתן היום, 14 בספטמבר, 2023, כ"ח אלול, תשפ"ג, בהיעדר הצדדים.
יפורסם ללא ציון שם הנקבלת.

ד"ר יופי תירוש
הממונה על המשמעת
אוניברסיטת תל אביב